

«6D011600 - География» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған Алиаскаров Думан Тоқтарұлының «Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін географияда оқытудың әдістемелік негіздері (Текелі және Жезқазған қалалары мысалында)» тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің

ПІКІРІ

1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі және оның жалпы ғылыми және жалпы мемлекеттік бағдарламалармен байланысы.

Бүгінде бүкіл әлемдегі қалалар тұрақты экономикалық өсудің қозғаушы күші ретінде сипатталуда. Ғылым мен білім, қаржылық алмасулар, инновациялық жетістіктер, бәсекеге қабілетті адами ресурстар қалаларда шоғырлануда. Сонымен қатар, экономикасы көп салалы қалалар ірі қалалармен салыстырғанда сыртқы ортаның өзгеруіне, экономиканың даму жағдайына, сыртқы нарықтағы конъюктураның, тауарға деген сұраныстың құбылмалы болуына және т.б. өзгерістерге көбірек тәуелді. Елімізде мұндай қалалардың дағдарысқа ұшырауы 1990 жылдардың ортасынан басталған нарықтық экономикаға көшу кезеңінен басталады және 2008 жылы басталған қаржы-экономикалық дағдарыс бұл мәселенің өзектілігін арттыра түсті. Моноқалаларда ұзақ уақыттардан бері жинақталған мәселені шешу үшін және орнықты әлеуметтік-экономикалық дамыту мақсатында ҚР-ның Үкіметі «2012-2020 жылдарға арналған моноқалаларды дамыту» бағдарламасын қабылдаған болатын.

Бағдарлама жүзеге асырыла бастаған уақыттан бері, моноқалалар дамуында әлеуметтік-экономикалық жағдайдың біршама жақсарғанын ерекше атауға болады. Мұны біз диссертанттың Текелі мен Жезқазған қалаларын негіз ретінде қарастырған диссертациялық жұмысын зерделеу барысында көз жеткіздік. Қазақстан өңірлерінің заманауи жағдайын сипаттайтын мұндай жұмыстар географиялық білім беруде жаңашылдығымен, маңыздылығымен ерекшеленеді. Сонымен қатар, Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласындағы «Туған жер» басымдықтарының мазмұнымен толық үйлеседі.

Жалпы диссертациялық жұмыстың негізгі мазмұны географиялық білім алушылардың бойында ғылыми-жаратылыстану білімдерін, табиғат, қоғам және экономиканың жүйелі байланысы, әлеуметтік-экономикалық білімдері туралы түсініктері мен көзқарастарын, Қазақстан Республикасы моноқалаларының инфрақұрылымының ерекшеліктері туралы білімдерін қалыптастыруға, болашақ географ-мамандардың функционалдық сауаттылығын арттыруға және географиялық ойлауды дамытуға бағытталған өзекті мәселеге арналған.

2. Диссертацияға қойылатын талап деңгейіндегі ғылыми нәтижелері.

Зерттеу барысында докторант төмендегідей нәтижелерге қол жеткізген:

1. Қалалар географиясындағы «моноқала», «инновациялық даму» ұғымдарының теориялық мәселелеріне талдау жасап, олардың жаңартылған мазмұндағы географиялық білім берудегі мазмұны нақтыланған.

2. Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін географияда оқытудың мазмұндық-құрылымдық моделі даярланған.

3. Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін географияда оқытудың әдістемесі ұсынылған. Ұсынылған әдістеменің тиімділігі педагогикалық эксперимент арқылы тексеріліп, дәлелденген.

3. Ізденушінің диссертацияда тұжырымдалған әрбір ғылыми нәтижесінің, тұжырымдары мен қорытындыларының негізделуі және шынайылық дәрежесі.

Бірінші нәтижесінің негізделуі және шынайылық дәрежесі - диссертант зерттеу жұмысының теориялық-әдіснамалық негізі ретінде әлем елдеріндегі «моноқала» және «инновациялық даму» ұғымдарына географиясына ғылыми талдау жасай отырып, моноқалалардың инновациялық даму үрдістерінің географиялық білім берудегі орнын айқындаған. Сонымен қатар, диссертант өзіндік ой пікірлерін тұжырымдап, теориялық тұрғыдан өзіндік қорытынды жасай білгендігінде.

Екінші нәтиженің негізделуі және шынайылық дәрежесі - Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін географиялық білім беруде оқытудың мазмұндық - құрылымдық моделінің әзірленуі, оның блоктық компоненттерінің мазмұны білім алушылардың білім сапасы деңгейін арттыруға бағытталғанында.

Үшінші нәтиженің негізделуі және шынайылық дәрежесі – Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін орта және жоғары білім беру ұйымдарында оқытудың әдістемесі құрастырылған. ЖОО-ның география мамандықтарында оқылатын «Геоурбандалу» элективті пәнінің білім беру мазмұнын қайта құрылымдалған. Орта білім беруде сабақтан тыс уақыттарда аймақтық компонент ретінде оқытудың мазмұндық бағдарламасы әзірленген. Сонымен қатар, географиялық білім алушылардың кәсіби күзiретiлiктерiн қалыптастыруға арналған жобалық жұмыстардың үлгісі, шығармашылық және зерттеуге арналған практикалық жұмыстардың әдістемесі ұсынылған. Ұсынылған әдістеменің тиімділігі ГАЖ-технологияларын пайдалану арқылы эксперимент жүзінде тексерілген. Алынған нәтижелерге талдау жасалынып, тиімділігінің дәлелденуі зерттеу жұмысының шынайылық дәрежесін көрсетеді.

4. Диссертацияда тұжырымдалған әрбір ғылыми нәтиженің (қағиданын) және қорытындылардың жаңалық дәрежесі.

Бірінші нәтиженің жаңалық дәрежесі – шетелдік және отандық ғылыми әдебиеттер мен нормативтік құжаттардағы «моноқала» және «инновациялық даму» ұғымдарын түсіндіретін тұжырымдар мен моноқалалардың жаңартылған білім мазмұнындағы орны, олардың инфрақұрылымының жағдайын сипаттайтын талдамалық зерттеу нәтижелері географиялық білім алушылардың танымдық, шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Екінші нәтиженің жаңалық дәрежесі - болашақ географ мамандардың әлеуметтік-экономикалық білім, білік дағдыларын қалыптастырудың мақсаттық, мазмұндық, технологиялық, бағалау-нәтижелік блоктардан құралған мазмұндық-құрылымдық моделі ұсынылған. Қазақстан моноқалаларын географияда оқыту мысалында орындалған бұл модель – қалалар географиясы туралы жүйелі білім алуға, тиімді шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Үшінші нәтиженің жаңалық дәрежесі - Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін географияда оқытудың әдістемесі, қазіргі таңда озық инновациялық ГАЖ-технологияларды пайдалану арқылы орындалған. Болашақ географ мамандардың кәсіби құзіреттерін дамытуды көздейтін бұл әдістеменің тиімділігі эксперимент жүзінде тексеріліп, дәлелденген. Анықталған нәтижелері қорғауға ұсынылатын қағидалардың дұрыстығын растайды.

5. Диссертациялық жұмыс нәтижелерінің теориялық және практикалық маңыздылығы.

Диссертациялық жұмыстың нәтижесінде:

- қалалар географиясындағы «моноқала» және «инновациялық даму» ұғымдарына талдау жасалып, тұжырымдық-түсіндірмелік негіздері берілген;

- моноқалалардың инновациялық даму үрдістерінің жаңартылған мазмұндағы географиялық білім берудегі орны анықталған;

- Қазақстан моноқалаларын географиялық білім беруде оқытудың мазмұндық-құрылымдық моделі жасалған;

- географиялық білім беруде қалалар географиясын оқытудың әдістемесі жасалған. ГАЖ-технологиялары арқылы орындалатын әдістеменің тиімділігі эксперимент жүзінде тексерілген;

- «Геоурбандалу» элективті пәнінің оқу бағдарламасы толықтырылып, пәннің оқу-әдістемелік кешені дайындалған және басқа авторлармен бірлескен монография жарияланған. Алынған нәтижелер оқу үдерісіне енгізілген;

- ғылыми-зерттеу жұмысының теориялық және практикалық нәтижелері өндірісте және оқу үрдісінде пайдалануға ендірілген.

Зерттеу жұмысының нәтижелерін жалпы білім беретін орта мектепте, жоғары оқу орындарында, орта кәсіптік білім беру мекемелерінде, педагог кадрларды кәсіби бағытта даярлау және олардың біліктілігін арттыру жүйесінде пайдалануға болады. Сонымен қатар, қалалар географиясын зерттеумен айналысатын урбанист мамандар үшін де маңызы зор.

6. Диссертация бойынша кемшіліктер мен ұсыныстар.

Диссертациялық жұмыстың мазмұны мен құрылымына байланысты мына төмендегідей ескертпелерді атап өтуге болады:

1. Зерттеу жұмысының бірінші тарауының 1.1 бөлімінде келтірілген талдау жұмыстарында отандық ғалымдардың еңбектері аз қамтылған.

2. Екінші тараудың 2.1 бөліміндегі ГАЖ бағдарламасымен жабдықталған компьютерлік сыныптағы орындалатын практикалық жұмыстарда

ArcGIS бағдарламаларын пайдалана отырып, карталар құрастыру туралы практикалық жұмыстар берілмеген.

3. Диссертация мазмұнында стилистикалық және грамматикалық қателер де кездеседі.

Алайда, бұл көрсетілген ескертпелер диссертацияның жалпы ғылыми құндылығын төмендетпейді.

7. Диссертацияның «Ғылыми дәрежелер беру қағидаларының» талаптарына сәйкестігі.

«6D011600 – География» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған Алиаскаров Думан Тоқтарұлының «Қазақстан моноқалаларының инновациялық даму үрдістерін географияда оқытудың әдістемелік негіздері (Текелі және Жезқазған қалалары мысалында)» тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысының ғылыми жаңалығы мен практикалық маңыздылығы дәйекті, өз бетімен орындалған, жан-жақты зерттелген қолданбалы мәні бар, аяқталған жұмыс деп есептеп, оның авторын «6D011600 – География» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

Ресми рецензент:

Әл - Фараби атындағы Қазақ

ұлттық университеті

География, жерге орналастыру

және кадастр кафедрасының доценті,

география ғылымдарының кандидаты

Тоқбергенова А.А.

РАСТАЙМЫН
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Ғылыми кадрларды
даярлау және аттестаттау басқармасының басшысы

ЗАВЕРЯЮ

Начальник управления подготовки и аттестации
научных кадров КазНУ им. аль-Фараби

Р.Е. Кудайбергенова

« 13 » 06 2018 ж.г.

